

Raziskava o stanju učenja v naravi v Sloveniji

mag. Ida Kavčič, Irena
Brajkovič, Živa Pečavar

Center šolskih in obšolskih
dejavnosti, Ljubljana

V okviru mednarodnega projekta Učenje v resničnem svetu (RWLN - Real World Learning Network 2011-2014) smo zaposlene v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti, ki je eden izmed šestih partnerjev, v maju 2012 izvedle raziskavo, kakšno mnenje imajo strokovni delavci v VIZ o stanju učenja v naravi v Sloveniji skozi štiri vidike. Osredotočili smo se na ugotavljanje: ali obstajajo kriteriji kakovosti za učenje v naravi in če, kateri so; kako sta povezana učenje naravoslovja v naravi in trajnostni razvoj; kateri pedagoški pristopi, ki se uporabljajo pri učenju v naravi, so tisti, ki najbolj podpirajo spreminjanje vedenje mladega človeka, da le-ta podpira trajnost; kako povezati učenje v naravi in razvijanje zelenih - poklicnih kompetenc. Enako raziskavo, vsaka v svoji državi, je opravilo tudi ostalih pet partnerk.

Uvod

1. K raziskavi, ki je potekala on-line na <https://www.1KA.si>, smo povabili 500 pedagoških delavcev iz vrtcev in šol vse Slovenije. Prejeli smo 102 izpolnjeni anketi, od tega 54 popolnoma, druge so bile izpolnjene delno. Statistična analiza odgovorov na 26 vprašanj (pet vprašanj je bilo delno zaprtih, ostala so bila odprta) je bila narejena tako, da smo zgrupirali odgovore po posameznih vprašanjih. Odgovore smo nato razporedili glede na sporočilnost v štiri skupine, ki ustrezajo analizi prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT analiza - Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats).

Rezultati raziskave

Kriteriji kakovosti so pomembni za učence in učitelje. K njihovi uporabi bi učitelje spodbudili zunanji dejavniki. Slovenija ima na državni ravni priložnost vzpostavitve sistema uporabnih in kakovostnih kriterijev. Strokovni delavci VIZ verjamejo, da obstajajo skupne točke med učenjem naravoslovja v naravi in izobraževanjem za trajnost. Skupne točke učenja naravoslovja v naravi in izobraževanja za trajnostni razvoj so ključne prednosti učenja v resničnem svetu. Učenje na prostem, v naravi, vlada spodbuja, vendar ga večinoma plačajo starši. Vrednote, na katerih temelji učenje na prostem, so: etične vrednote, razvoj pozitivnih osebnostnih lastnosti, znanja, pozitiven odnos o narave in osebna rast. V nadaljevanju navajamo podrobnejšo analizo vsebin odgovorov pri posameznih temah.

Kriteriji kakovosti učenja v naravi

Iz odgovorov smo ugotovili, za koga in zakaj bi bili kriteriji pomembni. Gre za učitelje in učence. Pri tem so kriteriji enako pomembni za obe skupini. Postavljeni standardi bi zagotavljali enotnejše pedagoško delo, dajejo možnost vrednotenja dela, merjenje kakovosti dela, učitelj ima usmeritve in lažje načrtuje delo za učence in dijake in za izvajalce. Kot probleme smo zaznali sledeče: nihče ni imenoval konkretnih kriterijev, postavljenih posebej za učenje v naravi, kar pomeni, da Slovenija nima postavljenih (ali splošno znanih) kriterijev kakovosti za učenje v naravi. Ena tretjina slovenskih učiteljev - izvajalcev učenja v naravi kriterijev kakovosti ne pozna, obstoječi pa so personalizirani, zato so subjektivni, zelo različni. Predvideva se, da bo težavno njihovo merjenje. Le slaba polovica strokovnih delavcev potrjuje vključenost učencev/dijakov v procesu učenja v naravi in v evalvacijo. Kot nevarnosti, ki so možne na področju kriterijev, so vprašani povedali, da bi kriteriji omejevali izvajalca, povzročali manj ustvarjalnosti, povečevali togost pri delu, kriterije bi si postavil učitelj sam, postavljeni kriteriji kakovosti ne bi bili uporabni in kvalitetni, povzročili bi lahko preveč "pošolano" učenje v naravi, za uporabo

kriterijev pri izvajalcih ni notranje motiviranosti. Vprašani vidijo na področju kriterijev priložnost za postavitve sistema kriterijev na državnem nivoju, ki naj bi bili uporabni, kakovostni kriteriji. Omogočali naj bi načrtovanje, postavitve standardov in evalviranje. Med primerne kriterije štejejo: trajnostni razvoj, uspešnost učenja v naravi, izvedbo v naravi, kurikulum, varnost, lokacijo, zadovoljstvo udeležencev, materialne pogoje. Mnenja so, da bi zunanji dejavniki spodbudili strokovne delavce k uporabi kriterijev kakovosti.

Naravoslovje v naravi in trajnostni razvoj

Strokovni delavci v VIZ menijo, da je naravoslovje pomembno za trajnostni razvoj. Dve tretjini jih trdi, da obstajajo skupne točke učenja v naravi in izobraževanja za trajnostni razvoj. To so: okoljska ozaveščenost, uporabnost znanj, poznavanje naravnih zakonitosti, oblikovanje vrednot, naravne dobrine, stik z naravo in zdravje. Polovica vprašanih meni, da so te podobnosti ključna prednost učenja v naravi. Kot slabost na tem področju lahko štejemo dejstvo, da v Sloveniji ali definiciji za učenje naravoslovja in izobraževanje za trajnostni razvoj ali obstajata, a nista dobro poznani ali razširjeni ali pa ni ločenih definicij, nista poznani. Nadalje je potrebno upoštevati, da tretjina strokovnih delavcev ne ve, ali so obstoječe skupne točke naravoslovja in trajnostnega razvoja ključna prednost učenja v naravi, dve tretjini pa da so te skupne točke ključna prednost učenja v naravi. To pomeni, da lahko v prihodnosti razširjamo uporabo ločenih definicij ter se osredotočimo na iskanje takih tem iz naravoslovja, ki bodo skladne s trajnostnim razvojem.

Pedagoški pristopi pri učenju v naravi

Strokovni delavci menijo, da učne oblike pri učenju v naravi z leti spreminjajo, prav tako pa se spreminjajo učne tehnologije. Opozarjajo, da obstaja vprašanje, ali se sploh dosežejo cilji učenja v naravi (da ne ostane preveč pri opazovanju, skupinskem delu, dnevnih dejavnosti) oz. kolikšna je stopnja strokovnosti učiteljev na didaktičnem področju učenja v naravi. Odstotek

anketirancev, ki menijo, da je učenje v naravi v naši državi spodbujano, in odstotek tistih, ki menijo, da ni, sta si zelo blizu. Ker pri nas učenje v naravi v glavnem financirajo starši, obstaja nevarnost preobremenjevanja družinskih proračunov – in posledično to vodi v manjšanje »interesa« šol za večdnevno izvajanje učenja na prostem. Le polovica strokovnih delavcev je imenovala vrednote, na katerih temelji učenje v naravi. To pa so: etične vrednote, razvijanje pozitivnih osebnostnih lastnosti, znanje, pozitiven odnos do okolja ter osebna rast. Ker je učenje v naravi v Sloveniji spodbujano s strani države, ima pedagoška srenja priložnost postaviti, oblikovati in razvijati didaktiko učenja v naravi.

Učenje v naravi in razvijanje zelenih poklicnih kompetenc

V Sloveniji ne obstaja ali se ne ve, da obstaja seznam »zelenih poklicnih kompetenc«. Obstaja nevarnost, da bodo učitelji vsak po svoji presoji v poučevanje umeščali razvijanje »zelenih kompetenc«. Obstaja priložnost za razvijanje »zelenih kompetenc« za poklice preko učenja v naravi, saj ima že zdaj 40% učiteljev pri učenju v naravi kompetence za zelene poklice v mislih in so nam v anketi povedali, kaj naj bi »zelenec« poklicne kompetence vsebovale. Možno pa je, da se zaradi določenih razmer koncept »zelenih kompetenc« ne bo zasedral v izobraževalni sistem Slovenije.

Zaključek

Slovenski šolski sistem omogoča razvijanje didaktike učenja v resničnem svetu, v naravi in na prostem skozi naravoslovje. Potrebujemo dodatno podporo učenju v naravi, ki bo vodilo k spremembi vedenja otrok. Naš cilj je trajnostno osveščen učenec in dijak. Raziskava mnenj strokovnih delavcev je pokazala, da bi v ta namen bilo treba razviti primerne kriterije za učenje v resničnem svetu, na prostem, ter zelene kompetence.

Projektne tedni, celostni pristop in učenje za trajnostni razvoj

mag. Ida Kavčič

Center šolskih in obšolskih dejavnosti, Ljubljana

Prispevek predstavlja nekatere vsebine projektnih tednov, ki bodo v domovih CŠOD kot nadgradnja obstoječim programom šole v naravi omogočali učenec osnovnih šol Slovenije, od 1. do 9. razreda, poglobljeno spoznavanje nekaterih vsebin, povezanih z dejavnostmi v naravnem okolju in celostnim pristopom, ki se bo izražal skozi projektno učenje. Za večjo pestrost dejavnosti in zastopanost strok bodo pri učenju sodelovali učitelji domov in šol. Začetki izvajanja projektnih tednov za šole so načrtovani v šolskem letu 2013/14. Naslovi projektnih tednov bodo objavljeni v letnem razpisu programskih zmogljivosti CSOD domov, ki bo objavljen konec marca 2013.

Uvod

Namen projektnih tednov je vzpostavitev aktivnega odnosa otrok, učencev, dijakov do okolja na osnovi izkustvenega učenja, spoznanja nujnosti medsebojnega sodelovanja in sodelovanja z okoljem ter izvajanja projektnega učenja s ciljem ohranjanja kvalitetnega bivalnega okolja.

Projektne tedni bodo skozi medpredmetne povezave zagotavljali celostni pristop. Poudarek je na razvijanju socializacije ter enakovrednem vključevanju učiteljev šol v izvedbo vsebin in v skupno evalvacijo. Vsebine bodo temeljile na ciljnih kurikuluma. V nadaljevanju vam predstavljamo okvirne modele projektnih tednov s poudarkom na petih vsebinah iz vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Skozi

izkušnje pri dejavnostih, ki jih omogočajo projektne tedni Kmetija, Odpadki, Reciklaža, Bivakiranje in Zavetišča, lahko pri mladih razvijamo trajnostno vedenje in miselnost.

1. PROJEKTNI TEDEN KMETIJA (3. triletje)

V domu – kmetiji učenec spozna življenje na sodobni kmetiji.

Igre vlog: delitve dela - gospodar, gospodinja, drugi

Zadolžitve so dogovorjene. Glede na letni čas je vključen v opravljanje mnogih del: od dela v hlevu, kokošnjaku, zajčniku - poskrbi za živali; dela na polju, sadi in seje, okopava, pleve, pobira pridelke, jih skladišči; sodeluje v gospodinjstvu, pripravlja okusne kmečke jedi, speče kruh, pecivo, izdelava sokove, sodeluje pri izdelavi kislega mleka, smetane, masla; sodeluje pri košnji, spravlilu krme, sena, gnojenju, kompostiranju; spoznava travnik in gozd.

Učenec se nauči uporabljati kmečko orodje in pripomočke (varnost!).

Objekti: kozolec, senik, toplar, gospodarsko poslopje, nekaj osnovnih strojev.

Notranja oprema doma (npr. sobe za spanje, kuhinja, klet, zasipnica, shramba) je preprosta, a funkcionalna, skladna z zahtevami zakonodaje.

Usmeritve: uporaba obnovljivih virov energije, okolju prijazno kmetovanje, ekološka pridelava in predelava zelenjave, sadja.

Na koncu projektne tedna dobi učenec »plačilo« za delo (npr. kruh, sveže, suho sadje, sok, zelenjavo, ...).

SLOVENŠČINA

- dnevnik opravil na kmetiji
- domišljjski spis o »gospodarju na samozadostni kmetiji«
- zbirka pojmov in izrazov, ki so značilni za življenje na kmetiji
- sestava promocijskega gradiva za turistično kmetijo
- tedenski načrt dejavnosti na kmetiji

MATEMATIKA

- konstrukcija strehe kmetije, hišice za psa, tlakovanje zemljišča,
- računanje površin posestva, pretvarjanje merskih enot, izračuni pridelkov, cen
- simetrije v naravi
- zbiranje in obdelava podatkov